

Om fyndet av runstenen berättar konsul Th. Brunius i brev till Friberg den 30/10 1924: »Jag har tillvaratagit 2 stycken av en sönderslagen runsten. Det ena stycket fanns ovan jord, det andra låg nedgrävt i en åker ett stycke, ca 20 met., från den plats, där första stycket låg. Tyvärr saknas ännu ett stycke (toppen) av stenen. Jag har sammanfogat de två funna bitarna (givetvis med största försiktighet) och ställt upp stenen på gårdsplanen vid Hunnerstad ... Den har ursprungligen stått på en gravhög tillhörande ett stort gravfält från järnåldern liggande på södra stranden av sjön Solgen strax nordväst om Medalby.» Vidare meddelar Brunius i brev den 1/11 1924: »Runstenen har utan tvivel stått på en gravhög belägen 700 à 800 meter v.n.v. om Mellby kyrka, söder om vägen vid *d* i *Medelby* på generalstabskartan. Där hittade jag nedre delen av stenen, då jag en gång gick och tittade på gravfältet. Vid samtal med ägaren till f.d. soldattorpet, som ligger strax intill, f.d. grenadjären Mild, fick jag den upplysningen att en annan runstensbit skulle ligga nedgrävd i en liten åkerlapp strax bredvid. Vid ett tillfälle på eftersommaren kom jag så åt att få stenen framgrävd med hjälp av Mild, och jag tog då båda bitarna över till Hunnerstad, där jag satt upp dem på gårdsplanen. Naturligtvis är jag beredd att, om så påfordras, återbörda stenen till Medalby, men jag har ännu icke anmält saken till Riksantikvarien, vilket kommer att ske sedan doc. Lindqvist och jag tillsammans besett stenen. Genom det gravfält, där stenen stått, har nu dragits fram en ny väg, varvid flera gravhögar skadats. På flera ställen var vägen, då den var alldeles ny, svart av kol från gravhögarna.»

Handlanden P. Mild (född 1880), son till den ovannämnde grenadjären Mild, minns stenen stående på dess ursprungliga plats. Den var hel med undantag av att toppen var borta, men slogs sönder någon gång under år 1917 eller 1918. Den övre delen lades då på renen strax intill. När den fördes till Hunnerstad, skulle »roten» ha stått kvar. — Enligt beslut av Riksantikvarieämbetet återfördes stenen år 1930 till sin ursprungliga plats.

Det som nu finnes kvar är alltså två fragment med passning, vilka ha sammanfogats. De utgöra tillsammans nedre delen av en runsten. Stenen är nu inhägnad med järnstänger, som vila på fyra stenstolpar. Den är 74 cm hög, 61 cm bred. De största runorna äro 12 cm höga. Den har ganska rik ornamentik, bestående av ett rundjur, vars huvud med dess detaljer blivit ganska fantastiskt och samtidigt grovt utformat.

Inskrift:

• • • • • **ki : rei . . . ka • broþur •**

1

5

10

15

... rei(sti) ... bróður.

... reste ... broder.

Till läsningen: Vilka runor som gått före 4 **k** kan ej fastställas. Inskriften börjar med en punkt, varefter följa tre vertikala streck. Av det första är övre delen ej lika tydlig som den nedre, men den vänstra vallen av fåran syns. Det andra går i gränsen till en skarp avsats på stenen, det tredje är ganska ojämnt men säkert. De två första av de nämnda stavarna ha av Friberg och Floderus uppfattats som ett **u**. På Fribergs liksom på Floderus' foto, där imålningen av runorna är identisk, ser man på staven nr 3 en **k**-bst. Av 9 **k** är endast toppen kvar, men läsningen är säker. Bst till 15 **u** är tydlig utom i den nedersta delen. Den utgår från hst ett stycke nedanför dennas topp och skär igenom en ganska hög avsats på stenen. Det är ej samma fåra, som Friberg uppfattat som bst, ett litet fragment av en stav vid övre marglinjen.

142. Värneslätt. Mellby sn.

Pl. 92.

Litteratur: F. Svalander: Skrivelse till Riksantikvarien den 28/12 1948 (ATA), anteckningar (Svalanders samlingar); Eksjötidningen den 28/12 1948 och den 14/1 1949; Smålandstidningen den 30/12 1949; I. Lindqvist: Skrivelse till Riksantikvarien den 22-24/4 1949 (ATA); G. Olson: Skrivelse till Riksantikvarien (ATA).

Äldre avbildningar: Svalander: 17 fotos (S:s samlingar), 8 fotos (ATA); K. R: fyra teckningar (S:s samlingar), en teckning (ATA).

Stenen står på fyndplatsen ca 5 m V om vägen Mellby-Vetlanda och ca 300 m S om den punkt, där vägen till Bränsmåla utgår från den förstnämnda vägen. Det är f.d. husaren Gustav Lundborg, som har förtjänsten av att inskriften kommit i dagen och att runstenen blivit rest och fyndplatsen genomsökt. Stenen låg med inskriften nedåt, och Lundborg hade länge »gått och lurat på den där stenen». Sedan en av hans söner stuckit in handen under kanten och där tyckt sig känna huggna streck, vändes stenen av Lundborg och hans söner under veckan före jul 1948, varvid inskriften blev synlig. Med hjälp av några grannar reste Lundborg sedan stenen på fyndplatsen. Kanterna voro på flera håll avslagna, i synnerhet vid toppen, där några runor fullständigt gått förlorade. Under ihärdigt letande och grävande kring stenen har Lundborg bragt i dagen många kantfragment, däribland ett med hela runor på, och ett annat, som innehåller topparna av några runor. Ristningarna imålades sedan av finnarens broder, byggmästare A. Svahn i Vetlanda, med en blandning av olja och kol. Lundborg har senare inhägnat ett kvadratisk område kring stenen med järnstänger lagda på fyra stenstolpar. Sedan Riksantikvariens ombud i Eksjö, folkskollärare F. Svalander underrättats om fyndet, anmälades det till Riksantikvariens den 28/12 1948.

Professor Ivar Lindquist, som underrättats om fyndet genom läroverksadjunkten M. Franzén, undersökte stenen tillsammans med denne den 19–20 april 1949 och lämnade den 22–24 april en redogörelse till Riksantikvariens. Själv uppsökte jag stenen den 6 augusti samma år och företog en undersökning. Imålningen avlägsnades, så att alla detaljer kunde granskas, varefter ristningen fylldes med färg. Stenen var då ännu ej lagad, och fragmenten, som hittats kring stenen, undersöktes på sin förvaringsplats i Eksjö. Lagningen utfördes den 12–13 september genom Riksantikvarieämbetets försorg, varvid stenen fick en ny grund av cementbruk och sten. För att giva toppdelen erforderligt stöd gjordes en mindre komplettering av cement intill denna.

Granit. Stenen är 130 cm hög, 90 cm bred. Mitt på den runristade ytan är ett kors inhugget, av den typ som brukar kallas S:t Georgskors.

Inskrift:

suin : garpi : kuml : efti ... aslmunt : fapur : sin

1 5 10 15 20 25 30

Sueinn gerði kumbl epti(r) ... -mund, fður sinn.

Sven gjorde vården efter ... -mund, sin fader.

Till läsningen: Första namnet är **suin**. Lindquist har här läst **salin** (med **l** vänt upp och ned). Den **a**-bistav han har sett på hst till **2 u** är en naturlig fåra. Om den verkliga karaktären av **2 u**, behöver ej heller råda någon tvekan. Nedre delen av bst är mycket tydlig, även den övre med böjningen in mot hst är klart skönjbar. Det lilla strecket i spetsig vinkel mot basen av denna bst, vilket föranlett läsningen **l**, är ej hugget. Inne i **5 g** är en punkt, som sannolikt är huggen. Topparna av runorna 14–17 **efti** voro avslagna men äro nu sammanfogade med stenen. 14 **e** är stunget; punkten sitter något snett men är jämn i bottnen. Runorna 18–19 **as** äro ristade vid stenens topp, som också hörde till de avslagna partierna. Den punkt, som synes ganska högt upp efter 18 **a**, hör ej till det ristade. Den har ej heller någon motsvarighet nedtill. Lindquist har före 20 **!** med färg markerat den nedre delen av en stav, **a** i det **salmunt** han vill se här, som jag ej kan upptäcka. Det vore också egendomligt med en runa här mellan 19 **s** och 20 **!**, där avståndet är mycket kortare än mellan runorna i fortsättningen. Runan 20 är i sitt nuvarande skick **l**. Den står omedelbart till höger om brottstället mot den avslagna toppen, och i skarven fattas en flisa, som ej återfunnits och vid lagningen fått ersättas med stenkitt. Intet hindrar, att på denna har befunnit sig en bst och att runan alltså har varit **t**. Det namn, som stått här, har slutat på **munt**, runorna 21–24, och ljudkombinationen **sl** som avslutning på förleden är mindre sannolik. Det kan ej avgöras, vad det varit för ett namn på grund av lakunen före **a**. Något *Fastmundr* är ej belagt, men båda lederna i detta namn äro vanliga.

Lindquist, som läste runorna 19–24 **salmunt**, antog, att 18 **a** är ordslutet i genitiv av ett mansnamn på -e, »som har stått som fadersbeteckning i enlighet med den kända typen Palna-Toke, Toke son till Palne ... Man får

då en inskrift av följande uppbyggnad *Salin gerþi ku(m)bl eftir AfaSalmund, faþur sin*. Det vid den andra stenen i Värneslätt, Sm 143, funna fragmentet med runorna **af**, som Svalander underrättat Lindquist om och vilket skulle kunna bestyrka Lindquists hypotes om Afa-Salmund, är av grönsten liksom Sm 143 och kan givetvis ej härröra från Sm 142. Se Sm 143.

143. Värneslätt. Mellby sn.

Pl. 93.

Litteratur: C. G. Nilsson: Brev till A. Friberg den 17/8 och 20/9 1928 (NSmArk); A. Friberg: Skrivelse till Riksantikvarien den 28/8, 23/9, 10/10 och 28/10 1928 (ATA), Riksantikvarien till Friberg den 28/8, 25/9, 25/10, 16/11 och 3/12 1928 (NSmArk); Friberg: Brev till Emanuel Karlsson i Värneslätt den 28/9 1928 och den 23/5 1929, E. Karlsson till Friberg den 25/10 1928 (NSmArk); Riksantikvarien: Meddelande till E. Karlsson den 25/10 1928 (avskrift i NSmArk); E. Floderus: Skrivelse till Riksantikvarien den 15/11 1929 (ATA); Hvetlandaposten den 19/11 1929; Smålands Allehanda den 12/12 1929; E. Lönnberg: Skrivelse till Riksantikvarien den 26/8 1939 (ATA); L. Pehrson: Inventeringsuppgift 1940 (ATA); I. Lindquist: Skrivelse till Riksantikvarien den 22-24/4 1949 (ATA); F. Svalander: Brev till R. Kinander den 21/9 1949; S. B. F. Jansson: Brev till R. Kinander den 29/10 1949.

Äldre avbildningar: C. G. Nilsson: foto 1928 (NSmArk och ATA); Friberg: fotos 1928 (NSmArk och ATA); Floderus: fotos och kartsnitt 1929, fotos 1931 (ATA); Lönnberg: fotos 1939 (ATA); Svalander: fotos och blyertsskiss 1949 (Svalanders samlingar).

Stenen står rest på fyndplatsen i en åker 300 m V om landsvägen Mellby-Vetlanda och ca 300 m S om den vid samma landsväg stående Sm 142.

Genom brev från C. G. Nilsson i Skede den 17 aug. 1928 underrättades A. Friberg om fyndet av runstenen, vilken länge varit känd av gårdens ägare, E. Karlsson i Värneslätt. Nilsson fick reda på dess förekomst vid ett besök på platsen den 15/8. Stenen stod på kant i åkern. Under jordbruksarbete har den blivit utsatt för åverkan, och inskriften har även skadats genom vittring. Vid ena kanten var ett stycke avslaget liksom vid toppen.

År 1939 hittade bankkamrer L. Pehrson i Eksjö vid runstenen ett fragment med två runor på (E. Lönnberg: Skrivelse till Riksantikvarien den 26/8 1939) »Det återfunna fragmentet tillhör otvivelaktigt runstenen». Denna är enligt Lönnbergs bestämning »av mjuk grönsten, finkornig spröd och med mycket typisk mineral-kornstorlek». Då det var fara värt, att det nyfunna fragmentet skulle förkomma, tog Lönnberg in det till museet i Jönköping, där jag har undersökt det. Det har förvarats i museet och ej varit till hands vid undersökningarna ute i fältet. Då fragmentet innehåller runorna **af** och på stenen i övre högra hörnet står **- - R**, antog jag, att det avslagna stycket hörde hemma framför **- - R** och tillsammans med dessa runor bildade ordet **aftir** men hade inte själv haft tillfälle att pröva, huruvida passning fanns mellan fragmentet och stenen. Senare ha landsantikvarie G. Svahnström och Riksantikvariens ombud F. Svalander försökt foga in stycket, varefter Svalander meddelat, att stycket ur yttre synpunkt passar väl in, men att det blir ett påfallande stort avstånd mellan **af** och **- - R**. Härom uttalar sig S. B. F. Jansson: »Trots det stora avståndet mellan **f** på fragmentet och **- - R** på stenen är det nämligen ingen tvekan om att fragmentet har suttit i toppen. Passningen är, såvitt jag kan bedöma, alldeles ofrånkomlig.»

Stenen är av intresse genom sin placering vid en forntida väg, som alltjämt avtecknar sig i terrängen. Lönnberg lämnade efter en besiktning på platsen 1939 följande beskrivning: »Vägens riktning är ungefär SV-NO, alltså mot kyrkan. I åkern synes vägen som en 1,5-2 m bred sänka intill 0,4 m djup. Över sankmarken framgår vägen som en 3-5 m bred stenläggning med större stenar i kanten (diam. intill 0,5-0,7 m) och mindre stenar mellan. Total längd c:a 27 m. Bron — eller vägbanken — är nu bevuxen med enstaka tallar, björk, al m.fl. mindre lövträd. Sankmarken är nu utdikad och odlad. SV om åkern vidtager blockrik, torrare moränmark (hagmark), där även vägen kan följas.»

Grönsten. Stenen är 110 cm hög över marken, 73 cm bred på det bredaste stället. Runorna äro ca 10 cm höga.